

4^e JAARGANG

NUMMER 4

APRIL 1968

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

DE WERKING
VAN
HET GEDACHTE

DAAD

EN

GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

van de zelfstandige ophouding
van het gewild aan de ophouding

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

A F L O S S I N G V A N D E W A C H T I N T S J E C H O S L O W A K I J E

NIET SLECHTS het kapitalisme, óók het staatskapitalisme gehoorzaamt aan zijn eigen ontwikkelingswetten. De omstandigheden waaronder het in de oost-Europese landen aan de macht gekomen is mogen de dictatuur ener bolsjewistische partij een tijdlang tot een historische onvermijdelijkheid maken, vroeg of laat komt het moment, waarop de politieke vormen dezer dictatuur niet langer stroken met de door haar zelf geschapen productie- en klasseverhoudingen. In Rusland heeft men het kunnen zien in de vijftien jaren, die verstreken zedert Stalins dood. Wat de letterkundigen er "de dooi", de politici "de de-stalinisatie" hebben genoemd, is niets anders dan het aan de macht komen ener "nieuwe klasse" van uiterst nauw bij de productie betrokken managers, die niet slechts geen behoefte meer hadden aan bevoogding en betutteling door een partij naar oude-, dat wil zeggen stalinistische trant, doch die bovendien dagelijks ervoeren hoe zéér het rond die partij bestaande bedorven klimaat van onveiligheid en onzekerheid een rem vormde voor een gezonde, dat wil zeggen bij de gegeven stand der techniek aangepaste moderne en rationele productie.

Toen 't economisch fundament van deze nieuwe klasse in Rusland eenmaal voldoende breed en hecht was, waren de dagen van de partij-oude-stijl geteld. Weliswaar bleef er "een" partij bestaan, maar achter haar uiterlijk niet zó ingrijpend gewijzigde façade werd een nieuw gebouw gezet, dat van de partij van Jozef Stalin evenveel verschilde als de constitutionele monarchie verschilt van het absolute vorstendom in Frankrijk vóór 1789, in Engeland voor 1649.

De vergelijking heeft zin, omdat zij laat zien hoe weinig soms uiterlijke vormen te maken hebben met de reële sociaal-politieke inhoud. In Groot-Brittannië sloot de bourgeoisie met adel en koningschap een compromis, dat in het burgerlijke Frankrijk niet tot stand kwam. Niettemin komt geen zinnig mens op de gedachte om Engeland géén burgerlijk land te noemen. De ene George na de andere mocht er de troon bestijgen, de mijnbezitters van Zuid-Wales en de textielabrikanten van Lancashire werden de werkelijke meesters.

In Rusland voltrok zich in de tweede helft van de vijftiger en het begin van de zestiger jaren een verandering, die in zó verre van die der zojuist gebruikte voorbeelden verschilt, dat de productiewijze er niet werd omgewenteld. De loonarbeid, dat wil zeggen: de uitbuiting der arbeidersklasse, blééf er de basis van de sociaal-economische verhoudingen. Wat er verdween was niet de staatskapitalistische vorm van de productie, doch een apparaat, dat bij de geboorte en in de kleuterjaren van die productievorm van onberekenbaar nut geweest was, doch zijn historische plicht meer dan genoeg vervuld had. Van een hefboom der vooruitgang was de partij tot een kluister ervan geworden. Toen de "nieuwe klasse" zich van die kluister bevrijdde, maakten de Malenkofs en de Molotofs plaats voor de Miko-

jans en de Kosygins.

Wat zich dezer dagen in Praag heeft afgespeeld is een herhaling van de geschiedenis. Geen revolutie heeft zich in Tsjechoslowakije voltrokken, gelijk in sommige kranten is beweerd, maar 'n"aflossing van de wacht", die kan worden omschreven als het aan de macht komen van de "nieuwe (managers) klasse". En dat dit zo is en dat dit geschiedt is door precies dezelfde oorzaken, die eerder reeds in Rusland tot 't aan de macht komen van de "nieuwe klasse" hebben geleid, dat wordt ondubbelzinnig bewezen door twee in ons bezit gekomen dokumenten uit Tsjechoslowakije zelf, die een zó duidelijke taal spreken, dat het vrijwel onmogelijk is de gebeurtenissen aan de hand daarvan op ándere wijze te interpreteren dan wij hierboven hebben gedaan.

Beide stukken die wij op het oog hebben zijn opgenomen in het maartnummer van "Pragopress", een voor het buitenland bestemde uitgave, die maandelijks een bloemlezing bevat van belangrijke redevoeringen en artikelen uit kranten en tijdschriften. Het ene is de volledige tekst van een interview met professor Ota Sik, dat op 21 februari 1968 door de radiozender Praag werd uitgezonden; het andere is de eveneens letterlijke weergave van een gesprek met Jozef Boruvka, lid van het presidium van het centrale comité van de Tsjechische CP en voorzitter van de landbouwcoöperatie Dolany.

Bij de aanvang van 't vraaggesprek met prof. Sik verklaarden de beide radioverslaggevers, Vladimir Honcik en Cenek Prazak, dat zij zich tot hem wendden, omdat hij al kort tevoren in een televisie-uitzending "de economische achtergrond van de jongste ontwikkeling in partij en samenleving had onthuld". Omtrent die televisie-uitzending is ons niets naders bekend, maar wij zijn van mening, dat een dergelijke karakteristiek ook op 't radiogesprek van toepassing is. De lezer oordele zelf:

PROF. SIK: "Alvorens vragen over de eigenlijke economische en sociale problemen te gaan beantwoorden acht ik het noodzakelijk eerst even in te gaan op datgene wat er in de jongste zitting van het centrale comité gebeurd is."

PRAZAK: "Inderdaad, daar werden politieke vraagstukken opgelost, die noodzakelijk opgelost moesten worden, omdat de economische problemen alsmaar toenamen."

PROF. SIK: "Volkomen juist... die politieke problemen moesten worden opgelost om onze economische ontwikkeling gezond te maken en ook om een oplossing te vinden voor de smartelijke en ernstige problemen van sociale aard, die zich gedurende vele jaren in onze maatschappij hebben opgehoopt."... "In het centrale comité kwam het tot een heftige meningsbotsing, tot 'n conflict tussen de conservatieve en de progressieve standpunten.... Tegenover diegenen, die tot het laatste ogenblik toe de vereiste veranderingen op het gebied van politiek en economie en op andere terreinen van het maatschappelijk leven hebben tegengehouden, stonden zij die.... de oorzaak van alle moeilijkheden in het werk van de partij zelf zagen... die het oneens waren met de rol, zoals die tot dusver door de partij gespeeld was.... Zij zagen, dat het zo niet meer verder ging, dat wij te maken hadden met onjuiste arbeidsmethoden, met een blinde ondergeschiktheid aan de een of andere hoogste autoriteit.... Wij bereiden een democratisering binnen de partij voor, omdat die er toe kan strekken de economische gebreken sneller uit de weg te ruimen... Iedereen weet toch hoe oneconomisch er geproduceerd werd, hoe men er alleen maar op bedacht was het door het 'plan' vereiste kwantum op te leveren, niet met nieuwe producten kwam en hoe sterk onze technische basis achterop is geraakt.... Wij hadden bij ons te maken met een onjuiste en eenzijdige planning en leiding der productie, die de groei van onze produktiviteit belemmerde."

PRAZAK: "Hoe moet het nu verder? Wij hebben het wel over democratisering, maar is er ook niet sprake van een gebrek aan discipline aan het productiefront?"

PROF.SIK: "U hebt gelijk. Ik ben mij ervan bewust, dat de arbeidsdiscipline krachtiger moet worden, dat het uit moet zijn met de slampamperij en er bij de productie geen onnutte uren verloren mogen gaan. Maar dat het hieraan mankeerde, dat lag juist ook aan 't systeem van de leiding."

In het vraaggesprek met de agrarische specialist Boruvka worden de dingen bijna nog duidelijker bij hun naam genoemd. Natuurlijk kunnen wij het zéér omvangrijke gesprek, dat gepubliceerd werd in het weekblad "Obrana lidu" van 17 februari '68 niet volledig weergeven. Wij moeten ons - evenals bij het interview met prof. Sik, beperken tot een uittreksel. Maar de markantste passages liegen er bepaald niet om:

BORUVKA: "In de landbouw staan wij in de laatste vijf jaar voor een hele nieuwe situatie. Moderne machines, wetenschap, zij hebben tot gevolg, dat, of wij het willen of niet, ook het denken van de agrarische producent verandert. Er komt thans een volkomen nieuwe, jonge klasse naar voren, die is opgegroeid op een moderne, nieuwe materieel-technische basis.... en ik ben ervan overtuigd, dat al het nieuwe en de vorming van een nieuwe klasse van agrarische producenten onverenigbaar is met de starheid, die er zo lang bij ons heeft geheerst.... Op het jongste congres der agrarische coöperaties heerste 'n progressieve ontevredenheid. De gedelegeerden zeiden: de machines moeten in orde zijn, de kwaliteit van de mest moet behoorlijk wezen, wij willen melk en vlees van goede kwaliteit produceren...."

VRAAG: "Ook bij de ontwikkeling der agrarische productie is het dus van belang, dat de mensen hun werk met liefde verrichten en dat de arbeid hen bevrediging schenkt?"

BORUVKA: "Onze grootste hindernis vormt, als ik het openlijk zeggen mag, deze, dat de partij zich door haar apparaat (van de werkelijkheid) heeft afgesloten. Daarmee wil ik, zoals u begrijpt, niet beweren, dat de partij geen apparaat zou moeten hebben. Maar de taak daarvan moet nauwkeurig worden begrensd. Door de tot dusver bestaande situatie werd herhaaldelijk een vrees voor het bestaan geschapen.... Als iemand van een afwijkende mening blijk gaf, dan werd zijn bestaan direct onmogelijk gemaakt; er werd een atmosfeer van onzekerheid gewekt.... Alleen wanneer wij deze misstanden uit de weg ruimen kunnen wij de democratie in de partij herstellen en slechts onder die voorwaarde kunnen wij ook op economisch gebied vooruitgang boeken."

Niet minder duidelijk dan de hierboven geciteerde uitspraken is dat, wat Drahomir Kolder, de secretaris van 't centrale comité der Tsjechische CP, tevens voorzitter van haar economische commissie, op 18 februari j.l. schreef in het partijblad "Rudé Právo":

"Ik ben van mening, dat het noodzakelijk zal zijn door middel van een reeks onvermijdelijke maatregelen de hindernissen uit de weg te ruimen, die nu nog beletten, dat de intellectuelen in onze maatschappij de plaats innemen die hen toekomt."

Tenslotte, om deze serie van welsprekende citaten af te sluiten, nog twee aanhalingen uit de "Rudé Právo" van 1 maart 1968:

"Het proces van verandering, dat thans in ons land op gang is, begon op het terrein van de economie."

"Het gaat er om, aan de bedrijven, naast de fundamentele rechten die

zij reeds bezitten, óók het recht te geven zélf te beslissen over hun productie en hun investeringen, zélf te beslissen over hun organisatorische problemen... In de tsjechoslowaakse economie moet een grotere rol gespeeld worden door de ónafhankelijke bedrijven."

BELACHELIJKE VERGELIJKINGEN

OP WOENSDAG 27 MAART hebben de kranten het bericht gebracht, dat de Hongaarse partij-theoreticus Zoltan Komocsin tot Praag een waarschuwing had gericht, dat de nieuwe Tsjechische leiders "anarchistisch getinte pogingen van emotionele elementen, die aan het Hongarije van 1956 denken, in de kiem moeten smoren." Eerder al lazen we in "Het Vrije Volk" van 11 maart van de hand van Richard Jokel, de in Tsjechoslowakije geboren Londense correspondent van dat blad, dat de situatie in dat land zou doen denken aan die in Hongarije in 1956. In onze ogen wettigen de feiten dergelijke vergelijkingen allerminst.

In 1956 waren in Hongarije de arbeiders in beweging. Zij streden in de voorste gelederen en zij vormden arbeidersraden, die in het land een macht vormden naast de bij de gebeurtenissen achterblijvende regering van Imre Nagy. Bij wat nu in Tsjechoslowakije geschiedt treden de arbeiders niet op de voorgrond. Zij spelen er geen enkele rol, wat zij in 1956 wél deden, zowel in Hongarije als in de Poolse stad Poznan. In Polen zijn thans de arbeiders al evenmin actief als in Tsjechoslowakije. In dát opzicht is er tussen deze beide landen thans overeenkomst. Maar er is één groot punt van verschil: in Polen schijnt de kracht van de "nieuwe klasse" nog niet groot genoeg, zijn de omstandigheden nog onvoldoende rijp om haar de positie te bezorgen, die zij ook dáár ongetwijfeld eens zal gaan innemen. In Polen wordt alleen maar verlangd wat in Tsjechoslowakije met onweerstaanbare kracht gerealiseerd wordt. En als het onweerstaanbare der ontwikkeling ergens uit blijkt, dan wel uit de verbazingwekkende snelheid waarmee de veranderingen elkaar opvolgen.

Luttele maanden geleden nog maar is het, dat de oude stalinist Antonin Novotny als staatspresident en partij-secretaris in de oude burcht van Praag troonde. Nu heeft de nieuwe klasse hem niet slechts uit het secretarissambt, maar ook uit dat van president ontzet; de generaal, die nauw betrokken was bij een militair complot, dat de opmars der managers zou hebben moeten stuiten is uit het land gevlucht, een der met hem complotterende hoge officieren pleegde zelfmoord. Evenmin als in Rusland destijds ging in Praag 't aan de macht komen van de "nieuwe klasse" gepaard met bloedvergieten. Zeker, Novotny is formeel zélf vrijwillig afgetreden. Maar er kan geen twijfel over bestaan, dat het een politieke storm is die hem heeft verjaagd. Men heeft die storm een "stille revolutie" genoemd. Het woord is verkeerd. Er is geen sprake van, dat de veranderingen in Tsjechoslowakije zich in stilte voltrekken en er is daar geen sprake van een revolutie

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN.

1e kwartaal 1968

H.A. te L. f. 2,50; C.v.d.B. te A. f. 5.-; G.J.B. te A. f. 5.-; C.B. te A. f. 42.-; A.B. te A. f. 5.-; B.v.B. te M. f. 20.-; X f. 10.-; H.W.J. de H. te A. f. 3,50; T.K. te B. f. 10.-; Th.M. te B. f. 52,50; J.M. te A. f. 52,50; H.M. te O. f. 15.-; M.N. te D.H. f. 36.-; G.de P. te B. f. 50.-; A.v.V. te D.H. f. 10,50; R.W. te A. f. 31,50; A.C.W. te A. f. 6.-; J.W.Z. te R. f. 2.-; J.B. te A. f. 10.-; A.v.d.H. te A. f. 20.-; G.J.v.d.H. te D.H. f. 10.-. Totaal f. 399.-.

Alle gevers hartelijk dank! Het resultaat voor het eerste kwartaal is zeker niet slecht. Laten zij, die nog niet betaalden hieraan een voorbeeld nemen.

P O P P E N K A S T I N N I J M E G E N

MEN BEHOEFT SLECHTS om zich heen te kijken om iedere dag opnieuw weer bewezen te zien, dat de politieke idealisten naief genoeg zijn om te menen, dat de doodgewoonste dingen, die in het dagelijks leven gelden, niet van toepassing zijn op hen of op het terrein, waarop zij zich bewegen. Wanneer een doorsnee-toneelstuk, zonder al te ingewikkelde intrige, zonder stadhuiswoorden, zonder moeilijk verstaanbare symboliek, kortom speciaal geschreven voor het gemiddelde publiek, dat in de schouwburgzalen geen filosofische of psychologische problemen zoekt en niet al te verwend is wat betreft zijn literaire smaak, niettemin uiterst koel ontvangen wordt, géén volle zalen trekt, kortom: als een baksteen valt, dan wijt iedereen dat hetzij aan de auteur, hetzij aan de regisseurs, hetzij aan de spelers of aan de al te povere decors, mogelijk ook aan sommige of al deze factoren samen. Er komt, onder de genoemde omstandigheden geen zinnig mens op de gedachte om het publiek de schuld te geven van het geringe succes, om de toeschouwers te verwijten, dat zij onvoldoende geïnteresseerd zijn. Integendeel: men geeft de laatsten juist groot gelijk.

Niet zodra echter gaat het om wat men "de politiek en de arbeidersbeweging" pleegt te noemen of de simpele waarheden worden op hun kop gezet. Wanneer politieke acteurs n i e t voor volle zalen spreken of wanneer zij op een andere manier duidelijk de mist ingaan, dan ligt dat - vooral wanneer zij zichzelf tot de zogenaamde "voorhoede van het proletariaat" gekroond hebben - nooit aan hén, nooit aan de comédie die zij trachten op te voeren, noch aan de schamelheid van het decor, dat de burgerlijke achtergrond maar ternauwernood vermag te bedekken, doch altijd en immer aan "de domheid van de arbeiders", die maar niet beseffen willen, dat zij enkel en alleen maar naar hún teksten behoeven te luisteren om afgerekend te hebben met zo'n kleinigheid als "'t huidige maatschappelijke- en economische systeem".

Op deze regel echter bestaan uitzonderingen. Zoals soms een theaterdirecteur bevreesd is om tegenover zijn geldschieters te bekennen, dat zijn pogingen duidelijk schipbreuk hebben geleden en de onderneming wel met een bankroet zal eindigen, zo zijn een enkele keer ook politieke komedianten of nauw met hen gelieerde recensenten bevreesd voor alles wat ook maar in de verte zou kunnen wijzen op een politiek bankroet. In zo'n geval worden de afwezigen niet in het ongelijk gesteld, doch wordt naar het een of andere, hetzij pover, hetzij belachelijk excuus gezocht om hun afwezigheid te verontschuldigen.

Dat laatste is het wat men heeft kunnen constateren op 27 november van het vorige jaar in Nijmegen, waar een zéér gemengd gezelschap van politieke artiesten - afkomstig uit zo verschillende gezelschappen als de studentenorganisatie "Rood Front", de Studenten Vakbeweging, Politeia (óók een studentenorganisatie), de Trotzky-groep, de P.S.P. en de C.P.N. - een speciale voorstelling arrangeerde voor het 1050 man tellende personeel van de NYMA, de Nijmeegse Kunstzijde Spinnerij n.v.

De naam waaronder dit gezelschap zich presenteerde luidde "Comité Arbeidersbelangen". De directe aanleiding tot zijn optreden was een verontrustende gang van zaken in het bedrijf, waar slechte financiële uitkomsten enerzijds, reorganisatie en rationalisatie anderzijds reeds tot inkrimping van de werkgelegenheid hadden gevoerd en waar verdere ontslagen op niet onbelangrijke schaal als een zwaard van Damocles boven het hoofd van de arbeiders hingen. De initiatiefnemers waren van mening, "dat de belangen van de arbeiders door de vakbonden onvoldoende werden behartigd". Zij stelden een program van eisen op met de bedoeling "een comité van arbeiders van de NYMA zélf bijeen te brengen, dat deze eisen zou ondersteunen en op de fabriek verspreiden".

Op de 27ste november 1967 werd een vergadering uitgeschreven "voor arbeiders van de NYMA en studenten". Op die vergadering verschenen... zegge en schrijve 80 man, waarvan..... 40 studenten en 40 arbeiders. Veertig welgeteld van de

1050, die er zouden hebben kunnen zitten. Meer dan duizend NYMA-werknemers schitterden door afwezigheid.

In goed Nederlands kan een dergelijke opkomst alleen maar als een enorme sof bestempeld worden. "De Internationale" echter, het orgaan van de "Nederlandse sectie van de 4e Internationale, waaraan wij de feiten ontleen en in welk blad men ook woordelijk de hierboven tussen aanhalingstekens geplaatste zinsdelen aantreft, noemt een dergelijke opkomst een "succes". Een dergelijke verbluffende karakteristiek ontslaat het blad natuurlijk meteen van de verplichting een dieper onderzoek in te stellen naar de oorzaken van de mislukking, gesteld, dat "De Internationale" daartoe al in staat zou zijn geweest. Wat het trozokistisch orgaan betreft behoeft het "Comité Arbeidersbelangen" de hand niet in eigen boezem te steken. Bij een verloren slag vraagt men terstond naar de schuld van de veldheer of van de soldaten, maar bij een gewonnen slag of een slag, die als een zege gepresenteerd wordt, houdt niemand zich doorgaans bezig met pietluttigheden. Voor wie zich echter af mocht vragen, waarin het "succes" dan wel bestaat heeft "De Internationale" een antwoord bij de hand: de intimidatie van de kant van de vakbonden was zó groot geweest, beweert men, dat de organisatoren met een opkomst van veertig arbeiders dik tevreden mochten zijn.

Wij zijn zo vrij er over dit alles een gans andere mening op na te houden. Uiteraard zijn de vakbonden tegen het "Comité Arbeidersbelangen" in het geweer gekomen en uiteraard zullen er wel krasse intimidatiepogingen zijn ondernomen. Daar twijfelen wij geen moment aan, al betwijfelen wij wél sterk of "De Internationale" de redenen daarvan goeddoorschouwt. Daarop hier nader in te gaan staat de ruimte in dit nummer ons niet meer toe. Wat wij hier slechts kunnen vaststellen is dit, dat er in 1955 tijdens de staking der Amsterdamse Gemeentewerklieden, tijdens de busstakingen en tijdens de staking in de Groninger strokarton-industrie héél wat krassere intimidatiepogingen door de vakbeweging zijn ondernomen zonder dat zij ook maar enig succes opleverden. Dat feit alleen al werpt op de argumentatie der trozokisten een bedenkelijk licht. Maar er is meer.

Naar ónze mening is het streven van het "Comité Arbeidersbelangen" op een volslagen mislukking uitgelopen, omdat dit comité enerzijds en de belangen der arbeiders anderzijds twee dingen zijn die hemelsbreed van elkaar verschillen. Niets, maar dan ook niets was er, dat de NYMA-arbeiders aanleiding zou hebben kunnen geven zelfs maar te veronderstellen, dat de zaak van het comité hun eigen zaak zou zijn. Vraagt men, wat ons reden geeft tot een dergelijke bewering, dan antwoorden wij: de feitelijke berichtgeving van "De Internationale" zelf!

De uitspraak - hierboven al geciteerd - dat het de bedoeling van het comité was om een comité van de NYMA-arbeiders zélf bijeen te brengen, dat de eisen van 't comité "Arbeidersbelangen" zou ondersteunen laat overduidelijk zien, dat noch dit comité zelf, noch "De Internationale" er ook maar het flauste begrip van hebben wat de zelfstandige arbeidersstrijd, die in onze dagen aan de orde is, eigenlijk betekent.

Het is niet bij het "Comité Arbeidersbelangen" opgekomen, dat de eisen van de NYMA-arbeiders het best door de NYMA-arbeiders zélf geformuleerd kunnen worden en dat het derhalve de eerste taak van een "comité van de NYMA-arbeiders zélf" zou zijn geweest met elkaar te bespreken wát zij eigenlijk willen en wat zij zullen gaan doen. Nee, in de ogen van het "Comité Arbeidersbelangen" is zo'n comité van de arbeiders zelf niet meer dan een verlengstuk van de politici. Zij hebben tot taak niet zelf met eisen te komen, maar de van te voren zonder hen opgestelde eisen te steunen om die dan vervolgens als loopjongens in de fabriek te gaan verspreiden. Zou het ook kunnen, vragen wij, dat de NYMA-arbeiders zelf met ándere eisen zouden zijn gekomen dan de heren van 't politiek gezelschap? De simpele vraag is bij de betrokkenen kennelijk zelfs niet ópgekomen.

Tenslotte: in het desbetreffende artikel in "De Internationale" wordt gezegd, dat de bonden "als oplappers van het kapitalisme" fungeren. Daar zijn wij het mee eens, al is het verschil tussen "De Internationale" en ons dan dit, dat wij dat - gezien de burgerlijke basis van de vakbeweging - vanzelfsprekend vinden,

"De Internationale" het daarentegen de bonden kwalijk neemt. Dat ons standpunt veel kritischer is kan onmiddellijk worden gedemonstreerd. Het "Comité Arbeidersbelangen" namelijk, waarin ook de Trotskisten vertegenwoordigd waren, stelde o.a. de eis op, dat de vakorganisaties "de eisen (van dat comité) dienen te ondersteunen". "De Internationale" vond daarin geen aanleiding tot kritisch commentaar en acht het evenmin een punt van kritiek, dat op de bewuste vergadering van 27 november o.a. door de secretaris van de Nederlandse Textiel Bond het woord gevoerd werd.

Wij vragen: wat dééd die man daar, als het comité werkelijk vond, dat de belangen van de arbeiders door de bonden onvoldoende behartigd werden? Wij vragen voorts: zouden de arbeiders, die de vijandigheid van de vakbonden jegens hen altijd weer opnieuw te bespeuren krijgen zonder intimidatie werkelijk zoveel interesse hebben gehad om naar zo'n vakbons te komen luisteren? Of zou het soms zó zijn, dat ze gedacht hebben: aan mijn lijf geen polonaise? Henk Gortzak, óók een van de sprekers op de bewuste vergadering, zei: "Wat de vakbonden in hun gemeenschappelijk program van actie zeggen na te streven, vinden we terug in het program van eisen van het actie-comité." Henk Gortzak vatte met die woorden eigenlijk heel de inhoud samen van de in Nijmegen vertoonde poppenkast. Intimidatie of geen intimidatie, óók de NYMA-arbeiders moeten daar wel hun buik van vol hebben.

=====

B O L S J E W I S T I S C H E M A R X - V E R V A L S I N G

HONDERD JAAR geleden ongeveer kwam Karl Marx tot 't inzicht, dat de burgerlijke staathuishoudkunde bij het oplossen van het probleem, wat eigenlijk onder kapitaal moest worden verstaan en waarin wel het wezen bestond van de kapitalistische productie, halverwege was blijven steken. Door een analyse van het kapitalistisch productieproces enerzijds, door kritische bestudering van de werken van beroemde economen als David Ricardo en diens voorgangers zoals Adam Smith en anderen anderzijds ontdekte hij, dat kapitaal is: een hoeveelheid waarde, die meerwaarde voortbrengt via de inwerking van levende arbeidskracht. Daarmee sloeg hij het kapitaalbegrip der burgerlijke economen aan stukken. Die bleven met de brokken zitten, maar hebben nooit een poging gedaan ze te lijmen. De reden daarvan is door Marx zélf zéér duidelijk aangegeven. "Burgerlijke economen", schreef hij in "Das Kapital", "hebben het juiste instinct, dat het zeer gevaarlijk is zich in de oorsprong van de meerwaarde te verdiepen". Zoals de politieke of juridische vertegenwoordigers der heersende klasse er altijd op uit zijn het bewijs te leveren, dat er van 'n heersende klasse helemaal geen sprake is en er derhalve ook geen sprake kan zijn van een politieke onderdrukking, zo zijn haar economische vertegenwoordigers altijd bezig het bestaan van een economische onderdrukking, dat wil zeggen van de uitbuiting der arbeidersklasse weg te moffelen. Zij doen dat ofwel door het meerwaardevormingsproces botweg te loochenen ofwel door het met de mantel hunner kapitalistische liefde te bedekken.

Wat hier van de burgerlijke economen wordt gezegd gold ook al voor Smith en voor Ricardo. Maar voor hen in mindere mate dan voor de latere staathuishoudkundigen. Zolang het "geheim" van het kapitalistisch productieproces nog niet ontdekt was, wist de officiële wetenschap nog niet nauwkeurig hoe gevaarlijk het wel was om naar dat "geheim" te vorsen. Vandaar dat Smith en Ricardo en hun voorlopers nog min of meer om de kwestie heendraaien als de kat om de hete brij. Later is dat volkomen anders. De hooggeleerde wit-gebefte economische katten hebben de hete brij hun achterwerk toegekeerd en zijn zich met alles en nog wat gaan bezig houden behalve met het wezenlijke van het kapitalistisch productieproces. Dat is de reden, dat Marx zelf nog het tijdperk van Ricardo de periode van de "klassieke economie" genoemd heeft, de latere staathuishoudkundigen daarentegen als "vul-

gair-economen" karakteriseerde. "Na Ricardo", zo placht hij te zeggen, "heeft de burgerlijke economie geen wezenlijke vorderingen meer gemaakt."

Wat men hier onder burgerlijke economen te verstaan heeft, dat zijn: de kapitalistische economen, de zogenaamd wetenschappelijke vertegenwoordigers ener klasse wier bestaan en positie aan de kapitalistische-, dat wil zeggen een op loonarbeid berustende productie, zijn gebonden. Een dergelijke productie bestaat volstrekt niet alleen in het westen; zij bestaat evengoed ten oosten van wat men het "IJzeren Gordijn" noemt. Gevolg: ook dáár bloeit de vulgair-economie in alle mogelijke variaties. Alleen: de oost-Europese economen hebben het in vergelijking met hun west-Europese collega's moeilijk. De laatsten, de staathuishoudkundigen in west-Europa, hebben de keuze uit twee mogelijkheden: doen of hun neus bloedt, dan wel Marx bestrijden. Voor de oost-Europese economen, de Russische dan wel in de eerste plaats, ligt het anders. Zeer bijzondere historische- en sociale verhoudingen hebben er toe geleid, dat in hun land het "marxisme", of wat daar dan onder wordt verstaan, tot de officiële mythe der maatschappij geworden is. Dat nu schept zijn bijzondere problemen. Rusland bijvoorbeeld is een land, waar geproduceerd wordt op de basis van de loonarbeid. Wat moeten, gegeven dat feit, de Russische economen nu met een man als Marx, die betoogd heeft, dat "de loonarbeid het kapitaal voorop stelt, zogoed als het kapitaal de loonarbeid tot voorwaarde heeft"?

Met opstandige arbeiders weet natuurlijk de GPOe wel raad, maar met economische geschriften en theoriën is het een heel andere zaak, vooral wanneer je terwille van de officiële maatschappelijke mythe voortdurend verplicht bent daar schijnbaar een knieval voor te doen. De Russische vulgair-economen hebben er wat op gevonden, zowel voor eigen gebruik als ten behoeve van hun buitenlandse vrienden. Dat middel is: tekstvervalsing.

Een typisch staaltje van een dergelijke tekstvervalsing kan men - verwonderen zal het na het bovenstaande niemand - aantreffen in de bolsjewistische uitgave van juist die brochure van Marx, waarin hij een poging onderneemt om het wezen van het kapitaal en het wezen van de loonarbeid voor een zo breed mogelijk publiek op zo bevattelijk mogelijke wijze uiteen te zetten. We bedoelen de brochure "Loonarbeid en kapitaal", waaraan ook de hierboven geciteerde uitspraak omtrent beider wederkerige afhankelijkheid te vinden is.

In de brochure "Loonarbeid en kapitaal" wordt het kapitaalbegrip door Marx beknopt ontleed. Hij houdt zich daarin óók bezig met wat de burgerlijke economen onder "kapitaal" verstaan. Hij schrijft op een gegeven moment:

"Het kapitaal bestaat uit grondstoffen, werktuigen en levensmiddelen van allerlei soort, die gebruikt worden om nieuwe grondstoffen, nieuwe werktuigen en nieuwe levensmiddelen voort te brengen. Al deze bestanddelen van het kapitaal zijn geschapen door de arbeid, produkten van de arbeid, opgehoopte arbeid. Opgehoopte arbeid, die dient tot middel voor nieuwe productie, is kapitaal."

O n m i d d e l l i j k op deze passage laat Marx de woorden volgen: "Zo zeggen de economen." Met andere woorden: de kapitaaldefinitie, die in het hier weergegeven citaat is vervat, is de kapitaaldefinitie der burgerlijke economie. Wat men er uit lezen kan is, dat kapitaal ontstaat door het simpele gebruik en verbruik van grondstoffen en machines. H o e dat dan kan, staat er niet in. Er is geen spoor van het meerwaardevormingsproces. Nadat Marx de burgerlijke opvatting weergegeven heeft steekt hij er dan ook onmiddellijk duchtig de draak mee. Hij doet dat in de volgende bewoordingen:

"Wat is een negerslaaf? Een mens van het zwarte ras. De ene verklaring is de andere waard. Een neger is een neger. Onder bepaalde verhoudingen wordt hij eerst tot een slaaf. Een katoenspinmachine is een machine om katoen te spinnen. Pas in bepaalde verhoudingen wordt zij kapitaal."

Uit deze woorden van Marx blijkt zeer precies wát zijn kritiek op het burgerlijk kapitaalbegrip is. Het verklaart niets, zomin als men verklaart wat een ne-

gerslaaf is door hem een mens van het zwarte ras te noemen.

Nu ligt voor ons de bij boekhandel "Pegasus" in 1947 uitgegeven vertaling van "Loonarbeid en kapitaal". De passage die wij hierboven hebben laten inspringen treft men er op bladzijde 45 aan. Maar de daarop volgende woorden: "Zo zeggen de economen" zijn weggelaten. Het gevolg is, dat wat in werkelijkheid een weergave is van het standpunt der burgerlijke economen in deze uitgave van "Loonarbeid en kapitaal" als de mening van Marx zélf verschijnt. In de Pegasus-uitgave van dit geschrift van Marx wordt Marx op zijn kop gezet, zoals in Rusland heel het marxisme op zijn kop gezet wordt.

Wellicht zult u zeggen, dat de zin "Dat zeggen de economen" waarschijnlijk bij de drukker is weggefallen en dat niet 't "duivelse bolsjewisme" doch alleen maar het zetfoutenduiveltje voor alles verantwoordelijk is. Bolsjewistische arbeiders zullen zéker met dat excuus komen en zij zijn er ook mee gekomen, toen wij hen met hun neus op de vervalsing drukten. Met het zetfoutenduiveltje echter is de zaak niet goed te praten. In de eerste plaats: als hier werkelijk van een vergissing sprake zou zijn, waarom dan niet even met 'n inlegvelletje daarop gewezen? Bovendien: in 1938 gaf Pegasus ook al 'n Hollandse vertaling van "Loonarbeid en kapitaal" uit. Daarin stond de bewuste passage op blz. 26 en daar ontbraken de woorden "Zo zeggen de economen" óók al. De vervalsing is toen door de Groep van Internationale Communisten" gesignaleerd 1). Tussen de druk van 1938 en die van 1947 liggen negen jaren. Tijd genoeg zou men zeggen om zo'n fout, als het dan een fout was, te corrigeren. Maar dat is niet geschied.

In een voorwoord, waarvan zowel de uitgave van 1938 als die van 1947 is voorzien, staat o.a. te lezen: "... afschaffing van het kapitaal betekent niet afschaffing van de machines, afschaffing van de grote industrie, maar de afschaffing van de kapitalistische particuliere eigendom op de productiemiddelen". Volgens de "kapitaaldefinitie" van de Pegasus-uitgave zou dat dan willen zeggen, dat de staatsbedrijven in Rusland géén kapitaal zijn in marxistische zin. Daarin ligt de zin van de vervalsing.

Toen de Groep van Internationale Communisten in 1938 ook hierop de aandacht vestigde, voegde zij er aan toe: "Maar dan klopt het nog niet, want deze (staats) bedrijven brengen wel winst voort. Dus toch kapitaal in de marxistische zin van het woord? Het is duidelijk dat de kneep ergens anders zit. Al dit gedraai en theoretisch gepeuter komt alleen hieruit voort, dat de bolsjewieken niet openlijk kunnen schrijven: afschaffing van het kapitaal betekent afschaffing van de loonarbeid."

Dat laatste kunnen de bolsjewieken ook niet. Wel is het zo, dat sindsdien de bolsjewistische econoom Liberman de winstmakerij volkomen normaal genoemd heeft en ontkend heeft, dat die iets met de uitbuiting van de arbeiders heeft te maken. Hebben wij een woord teveel gezegd, toen wij verklaarden, dat de vulgair-economie aan deze én gene zijde van het ijzeren gordijn bloeit? Om het met een variant op Marx te zeggen: een "communist" is een "communist". Als hij de loonarbeid in Rusland moet verdedigen wordt hij een vervalser!

HARRY MULISCH, DE CUBAANSE REVOLUTIE EN HET COMMUNISTISCH MANIFEST.

Onder bovenstaande titel vindt de lezer op pagina 10 en 11 van dit nummer een artikeltje, dat gewijd is aan een schrijven van Mulisch in "Vrij Nederland".

De auteur van het stukje - één onzer kameraden - heeft 't ook aan de redactie van "Vrij Nederland" gestuurd met het verzoek het in de rubriek "Vrije Tribune" van dat blad op te nemen. Ofschoon het nog niet in het nummer van 30 maart j.l. van V.N. is opgenomen, hebben wij toch goede hoop, dat het zal worden geplaatst. Omdat echter niet alle lezers van "Daad en Gedachte" ook "Vrij Nederland" zullen lezen, hebben wij gemeend het ook in ons eigen orgaan te moeten plaatsen.

De redactie.

HARRY MULISCH, DE CUBAANSE REVOLUTIE
EN HET COMMUNISTISCH MANIFEST

HARRY MULISCH is een bewonderaar van Fidel Castro en de Cubaanse revolutie. Dat is duidelijk te lezen in een hoofdstuk van een boek, waaraan hij nog bezig is, maar welk hoofdstuk reeds in "Vrij Nederland" van 16 maart j.l. is gepubliceerd. "Dit hoofdstuk", schrijft "Vrij Nederland", "is door Mulisch bedoeld als een lesje in geschiedenis dat de Nederlandse jeugd eigenlijk op school zou moeten krijgen". Nu kan het natuurlijk buitengewoon leerzaam zijn een les in geschiedenis te schrijven. En Mulisch heeft wel gelijk, wanneer hij van de gedachte uitgaat, dat de geschiedenis, die de Nederlandse jeugd op school krijgt opgedist, van een zeer pover gehalte is, om het zacht uit te drukken. Helaas, helaas, de geschiedenisles, die Harry Mulisch ons opdist is al even vervormd en vervalst als die welke op de Nederlandse scholen wordt onderwezen. En dat is jammer, want wie kan nog geloof hechten aan alles wat hij ons over zijn ervaringen in Cuba vertelt, wanneer men constateert, dat zelfs Mulisch, die blijkbaar het onderwijs in de geschiedenis op de Nederlandse scholen beneden peil vindt, zich schuldig maakt aan bedrog en vervalsing? Bedrog en vervalsing, inderdaad, er wordt daarmee niets teveel gezegd. Men oordele zelf. Mulisch schrijft in bedoeld hoofdstuk over de Parijse Commune en de reactie van Marx daarop:

"De Commune gaf hem (Marx) aanleiding voor de enige wijziging, die hij ooit in een herdruk van het Kommunistisch Manifest (1848) heeft aangebracht: de toevoeging, dat de staatsmachine niet eenvoudig moet worden 'overgenomen' door het proletariaat, maar totaal moet worden gebroken, vernietigd, en van de grond af anders moet worden opgebouwd, namelijk als een tijdelijke, inslapende, afstervende."

De werkelijkheid is wel iets anders dan ons hier door Mulisch in zijn "geschiedenisles" wordt opgediend. Er is namelijk geen sprake van, dat Marx ooit een wijziging in het Kommunistisch Manifest heeft aangebracht noch er iets aan heeft toegevoegd. In 'n voorwoord bij een herdruk schrijven Marx en Engels op 24 juni 1872: "Intussen: het Manifest is een historisch dokument, en we kennen ons zelf niet meer het recht toe, daaraan iets te veranderen". Ach, een formaliteit, horen we Mulisch al roepen, want de bedoelde toevoeging is in dat voorwoord te vinden. Inderdaad zou het niet meer dan een formaliteit zijn, indien werkelijk de door hem aan Marx toegeschreven woorden in dat voorwoord waren te vinden. Dat is echter maar ten dele waar. In dat voorwoord zeggen Marx en Engels letterlijk:

"Inzonderheid heeft de Kommune het bewijs geleverd, dat 'de arbeidersklasse de bestaande staatsmachine niet maar eenvoudig in bezit kan nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging zetten'."

De woorden "maar totaal moet worden gebroken, vernietigd, en van de grond af anders moet worden opgebouwd, namelijk als een tijdelijke, inslapende, afstervende" zijn n i e t van Marx, maar komen uit de vruchtbare pen van Mulisch zelf. Zeker, in 1848 verkondigde Marx in het Kommunistisch Manifest staats-socialistische opvattingen. Maar in het in 1852 verschenen geschrift "De achttiende Brumaire van Louis Bonaparte" schreef Marx reeds, dat hij verwachtte dat men "bij een volgende revolutie in Frankrijk niet meer, zoals tot dusver, de bureaucratisch-militaire machine van de ene in de andere hand zal doen overgaan, maar een poging zal doen om haar te breken". "Dit is", zo zegt hij dan, "de voorwaarde voor een werkelijke volksrevolutie". Na de Parijse Commune schreef hij in bovengenoemd voorwoord het door ons gebrachte citaat, maar ook, dat het Kommunistisch Manifest op "bepaalde punten verouderd" was. Hij wijst dan nog speciaal op de 10 punten aan het einde van hoofdstuk II van het Manifest waarop dat "verouderd" dan ook slaat. Ook in "De burgeroorlog in Frankrijk" spreekt Marx wel van het "stukslaan" van de staat, doch

nergens hebben wij iets kunnen vinden over de "opbouw van een tijdelijke, inslapende, afstervende staat". Wat Mulisch hier opdient als een lesje in geschiedenis, is je reinste onzin.

Inderdaad, je reinste onzin. Maar zoals zo vaak is ook deze onzin van Harry Mulisch niet zonder zin. Hij is een grote bewonderaar van de "marxist" Fidel Castro en van de Cubaanse revolutie. Die revolutie stelt hij dan ook op één lijn met de opstand in Kroonstad en de Parijse Commune. Sterker nog: "In Cuba", zegt hij, "... straalt de revolutie nog in volle zuiverheid, zuiverder dan in Kroonstad, en is alleen te vergelijken met de Commune, die anderhalve maand heeft bestaan en die geen tijd had om te verworden." Aangezien volgens hem bij de Cubaanse revolutie van verwording geen sprake is, is het duidelijk, dat die ook nog hoger door hem wordt aangeslagen dan de Parijse Commune. Nu is het natuurlijk zijn goed recht om die Cubaanse revolutie hoog aan te slaan en er propaganda voor te maken. Tenslotte slaan ook wij die revolutie hoog aan en beschouwen 't als een grote sprong voorwaarts evenals wij de Franse revolutie van 1789, die resulteerde in het uitroepen van de republiek (1792) en de Russische revolutie van 1917 van grote betekenis achten. Het verschil tussen Mulisch en ons is echter, dat Mulisch de Cubaanse revolutie ziet als het begin van de ideale maatschappijvorm, wij die revolutie echter zien als een burgerlijke revolutie evenals de Franse van 1789 en de Russische van 1917. En zo als het de taak van de Franse revolutie was om het kapitalisme tot het heersende systeem te maken, de taak van de Russische revolutie om een modern staatskapitalisme op te bouwen, zo zal het ook de taak van Fidel Castro en de Cubaanse revolutie zijn een nationaal kapitalisme op te bouwen. Van een gemeenschap van vrije en gelijke producenten is dan ook geen sprake in Cuba. Evenmin is er de loonarbeid opgeheven. En waar loonarbeid is, daar is kapitalisme. Om dat te beseffen leze Mulisch het geschrift "Loonarbeid en kapitaal" van Marx. Mulisch kan nu wel heel roerende verhaaltjes doen over de liefde van een boerenvrouw en van de arbeiders voor Fidel Castro en over het niet opstaan van de mensen wanneer Fidel ergens binnenkomt, maar dat zegt ons nu eenmaal niets over de sociale positie van de arbeiders. Beheersen de arbeiders het productie-apparaat en hebben ze de beschikking over de producten? Daar gaat het om. En het is natuurlijk heel interessant om te horen, dat op Cuba niemand meer dan 450 dollar per maand mag verdienen, maar veel interessanter is te weten hoevelen er minder en hoeveel minder verdienen. Zonder dat te weten zeggen ons die 450 dollar totaal niets.

Doch Fidel Castro noemt zich marxist en Mulisch is één van zijn profeten. Nu echter blijkt, dat de Cubaanse revolutie de staat niet heeft vernietigd en de Cubaanse werkelijkheid dus niet in overeenstemming is met de opvattingen van Marx over het "stukslaan" van de staat, tracht Mulisch de opvattingen van Marx in overeenstemming te brengen met de Cubaanse werkelijkheid. Vandaar dat hij dan komt met de woorden "de opbouw van een tijdelijke, inslapende, afstervende staat", woorden, die hij aan Marx toeschrijft, maar die uit de duim van hem zelf afkomstig zijn.

Uit dit alles blijkt duidelijk, dat de les in geschiedenis van Harry Mulisch niet afwijkt van de geschiedenislessen, die zowel de bourgeoisie ons altijd weet te geven, als die welke altijd zijn te beluisteren bij partijmensen, die voor een bepaald partijbelang opkomen. Het is allemaal even onwaarachtig en heeft met de werkelijkheid weinig te maken. Ook de les van Mulisch niet.

=====
In "Het Parool" van 21 maart j.l. lazen we, dat Amerikaanse soldaten in Zuid-Vietnam voor het doden van één of meer Viet-Congstrijders beloond worden met een verlof pas voor een driedaagse vakantie aan de kust in Vietnam.

Een buitengewoon aardig premiestelsel en vooral zeer doelmatig om het maken van krijgsgevangenen te voorkomen.

Het wachten is nu op hen, die 'n veertiendaagse vakantie op Hawaii uitloven voor het doden van een president.

=====

TER WEERSZIJDEN VAN HET GORDIJN

GOMOELKA:

De kritiek op onze bondgenoot de Sowjet-Unie is ongerechtvaardigd. Dankzij dit buurland zijn wij bevrijd van het nationaal-socialisme.

LUNS:

De kritiek op onze bondgenoot de Verenigde Staten is ongerechtvaardigd. De Amerikanen hebben ons bevrijd van het nationaal-socialisme.

TITO:

Werkstakingen zijn strijdig met de belangen van de arbeidersklasse en het socialisme. Zij zijn het werk van onruststokers en verdachte elementen en vormen een gevaar voor de nationale economie.

WILSON:

Werkstakingen zijn strijdig met het belang van de arbeidersbevolking en met het socialisme. Zij zijn het werk van verdachte elementen en onruststokers en vormen een gevaar voor de nationale economie.

GOMOELKA:

De studentendemonstraties zijn 't werk van revanchistisch-zionistische groeperingen. Wij kunnen geen enkele verstoring van de openbare orde en van het gezag dulden.

JOHNSON:

De studentendemonstraties worden geleid door anarchistisch-maoïstische agitators. Wij kunnen geen enkele verstoring van de openbare orde en van het gezag dulden.

TRIBUNA LUDU (Warschau):

Onverantwoordelijke straatschenders hebben de ruiten van ons gebouw ingegoooid.

DE TELEGRAAF (over zekere gebeurtenissen in Warschau):

Verontwaardigd over de valse berichtgeving van Tribuna Ludu hebben betogers de ruiten van dit dagblad ingegoooid.

DE TELEGRAAF (over zekere gebeurtenissen in Amsterdam):

Onverantwoordelijke randfiguren hebben de ruiten van ons gebouw ingegoooid.

TRIBUNA LUDU (Warschau):

Verontwaardigd over de valse berichtgeving hebben betogers in Amsterdam de ruiten van het dagblad De Telegraaf ingegoooid.

KOSYGIN:

Om het opdringende kapitalisme tegen te houden moesten wij wel optreden in Oost-Berlijn en Boedapest.

JOHNSON:

Om het optredende wereldcommunisme te stuiten moesten wij wel optreden in Vietnam en San Domingo.

MAO TSE-TOENG:

De anarchie in onze grote steden is ontoelaatbaar.

JOHNSON:

De anarchie in onze grote steden is ontoelaatbaar.

ALLEN IN KOOR:

Het belang van ons volk gaat boven alles. Wij strijden voor vrijheid, vrede en vooruitgang.

=====

D E N A A K T E F E I T E N

OVER FILM schrijven wij zelden of nooit. "Daad & Gedachte" is geen maandblad, dat zich bezig houdt met datgene, waarop de exploitanten van bioscopen ons plegen te vergasten. Als wij bij hoge uitzondering hier van deze regel afwijken om ons met een bepaalde rolprent (en haar lotgevallen) bezig te houden, dan heeft dat een bepaalde reden, die de lezer aanstonds duidelijk zal worden.

De film die wij op het oog hebben komt uit Zweden. Dat is een land, waar de regerende sociaal-democratie haar ideaal van de "klassenvrede" al zo'n dertig jaar geleden op bijna klassieke wijze gestalte heeft gegeven door middel van de overeenkomst van Saltsjöbaden; het is een land, waar de modern-kapitalistische massaproductie een z.g. "welvaart" heeft geschapen, waar bovenal de Zweedse kapitalisten van hebben geprofiteerd en waar vervolgens niet-Zweedse sociaaldemocraten politieke munt uit hebben trachten te slaan; het is ook het land, waar op het gebied van sexuele betrekkingen en erotiek wat vrijmoediger gepraat, gedaan en gefilmd wordt dan elders. Sommige Zweedse filmprodukten wekken dientengevolge wel eens de ietwat zonderlinge schijn, dat de meisjes schaarser gekleed gaan naarmate men dichter bij de poolcirkel komt.

Ook "Ik ben nieuwsgierig" van de Zweedse cineast Vilgot Sjöman windt er wat dat betreft bepaald geen doekjes om. Zelfs uit Zweden hebben de Westeuropese filmkeuringscommissies niet vaak op 't celluloid zóveel bloot en zóveel "gewaagde" scenes aangeboden gekregen. Ja, tevoren was zélf de Zweedse filmkeuring, een voorbeeld van tolerantie, enigszins van haar stuk gebracht. "Ik ben nieuwsgierig" laat maar weinig aan de nieuwsgierige verbeelding over.

De hoofdrolspeelster Lena Nyman is in Sjömans verhaal een verslaggeefster, die er met bandrecorder, potlood en papier op uit trekt om aan de weet te komen wat de mensen denken van de oorlog in Vietnam, de dictatuur in Franco-Spanje en de klasseverschillen in het zogenaamd socialistische Zweden. Haar "nieuwsgierigheid" is er ook op gericht op economisch en politiek gebied de "naakte feiten" aan het licht te brengen. Wat Sjöman voor ogen zweefde was een stuk sociale reportage, een maatschappelijke aanklacht, een kritiek op de samenleving, waarbij géén halt zou worden gemaakt voor het (staats)kapitalistische paradepaardje van een zeker soort, met Zweden zwijmelende "socialisten".

Zeker echter is, dat voor zover er dan bij Sjöman sprake is van een politieke of sociale boodschap, deze in elk geval in West-Duitsland, waar de film eerder dan in Nederland vertoond werd, het publiek niet bereikt. Dat ligt niet aan de filmkeuring. Dat die 't vele bloot tot wat geringer proporties had teruggebracht deed nauwelijks afbreuk aan Sjömans bedoeling, die men met de bekende kreet "Make love, not war" zou kunnen samenvatten. De schaar van de censoren had daarvoor heus nog wel genoeg "love" overgelaten; het kon toch niet op.

Toen echter de voor openbare vertoning vrijgegeven film van Sjöman drie dagen in de Westduitse bioscopen had gedraaid, werden er nógmaals bekortingen in aangebracht. Het filmverhuurkantoor Rank zwichtte voor zware druk en verwijderde bepaalde scenes. Was die druk afkomstig van zwaar geschokte lieden, die er strengere sexuele taboe's op na hielden dan de keuringscommissie? In genen dele. Niet het naakte liefdesspel wekte hun verontwaardiging. Zij namen er geen aanstoot aan dat zowel de journaliste als haar minnaar zo herhaaldelijk in hun hemd (en minder) staan. Waar zij bezwaar tegen hadden, dat was, dat Sjöman ook politici, staatslieden, parlementariërs en vakbondsbestuurders in hun hemd zette. De waarheid van het naakte liefdesspel beschouwen zij als ongevaarlijk. Met de naakte waarheid op maatschappelijk gebied was het een ander geval. Die diende de bioscoopganger te worden onthouden.

Tenslotte is "Bedrijf de liefde, niet de oorlog" een mooie, maar hoogst on-

gevaarlijke kreet. Noch Franco, noch president Johnson of generaal Westmoreland, noch de kapitalisten in Zweden of waar dan ook ondervinden er enige last van als de mensen met elkaar naar bed gaan of - zoals in Sjömans film - met elkaar paren op de ballustrade van het koninklijk paleis in Stockholm. Iets anders wordt het wanneer je de mensen iets - al is het nog maar zo weinig - laat zien van de werkelijke positie van de-orde-schragende instituten als vakbonden en partijen.

De naakte Lena Nyman is hoogstens gevaarlijk voor de gemoedsrust van de bioscoopbezoeker; de naakte feiten omtrent de moderne samenleving zijn gevaarlijk voor de gemoedsrust der heersende machten.

=====

A N T W O O R D A A N K A R E L V A N H E T R E V E

IN RUSLAND, zo schrijft dr. Karel van het Reve vanuit Moskou aan zijn krant, treft men praktisch geen "gelovige" marxisten aan 1). Hij bedoelt daarmee natuurlijk n i e t marxisten, die aan gód, maar marxisten, die aan Márx geloven, zoals hij meent ze wél te hebben aangetroffen in zijn Nederlandse kennissenkring. En hij voegt er aan toe, dat "eigenlijk heel vreemd" te vinden.

Wij hebben niet, zoals Karel van het Reve, met Russische intellectuelen gesproken. Wij hebben er wel - in de loop van meer dan dertig jaar - verscheidene, in vertalingen, gelezen. En al zijn wij nooit in Rusland geweest, wij menen toch er i e t s van af te weten, zo goed als wij menen enigszins vertrouwd te zijn met 't marxisme. Op grond van hetgeen ons bekend is zijn wij het tegelijkertijd gloeiend eens én gloeiend óneens met Karel van het Reve.

Wij zijn het met hem eens, dat er in Rusland géén "gelovige" marxisten zijn. Wij hebben daarvoor een dubbele grond. In de eerste plaats zijn er in Rusland geen gelovige marxisten om de eenvoudige reden, dat er n e r g e n s ter wereld gelovige marxisten zijn. Het marxisme is een d e n k m e t h o d e, een manier om maatschappelijke processen te analyseren, die zoals iedere wetenschappelijke methode volstrekt strijdig is met wélke vorm van "geloof" dan ook, zeker met het "geloof aan Marx." Natuurlijk, ook wij kennen mensen, die aan Marx "geloven". Doch dat zijn géén marxisten. Want het "gelóóf aan Marx" en het marxisme sluiten elkaar nu eenmaal uit. In de tweede plaats zijn er in Rusland geen gelovige marxisten om de al even eenvoudige reden, dat er in Rusland geen marxisten zijn. Het bolsjewisme-leninisme, dat er de officiële doctrine vormt, heeft met het marxisme in wezen niets te maken; het heeft daaraan - en dan nog maar tot op zekere hoogte - slechts zijn jargon ontleend. Het bolsjewisme-leninisme is naar zijn oorsprong het burgerlijk-filosofisch-materialisme, pasklaar gemaakt voor de bijzondere omstandigheden, waaronder zich in Rusland in het jaar 1917 de burgerlijke omwenteling voltrekken moest. Lenin en zijn geestverwanten zijn noch analisten van kapitalistische maatschappij-processen, noch theoretici van de proletarische klassenstrijd. Het zijn strijders tegen adel, kerk en absolute monarchie, gelijk ook de Franse Jacobijnen waren en niet voor niets en zéér terecht zegt Lenin ergens, dat de bolsjewiek niets anders is dan een met de massa's verbonden Jacobijn. Niet van Karl Marx zijn de bolsjewiki de geestelijke erfgenamen, maar van de Franse materialisten als Voltaire, Pierre Bayle en Diderot. Voor zover deze bolsjewiki, deze leninisten, het marxisme, of wat zij daaronder dan verstonden, gebruikten, benutten zij het om er hun filosofisch-materialisme wat mee op te poetsen. Voor zover hún filosofie daarmee een zekere glans kreeg, was het een bedriegelijke schittering, een schijn, die geenszins de maatschappelijke werkelijkheid weerspiegelde. Het marxisme in Rusland is een mythe en slechts als mythe vervult dit zogenaamde marxisme er een maatschappelijke functie, althans hééft het er een maatschappelij-

1) "Het Parool", 13 maart 1968.

ke functie vervuld.

Men ziet het: zodra wij uiteenzetten waaróm wij het met Karel van het Reve eens zijn, blijkt ook terstond in welk opzicht onze opvatting met die van hém verschilt. Als hij beweert, dat er in Rusland sprake is van een "geloofsafval" heeft hij gelijk! Als hij veronderstelt, dat dit betekent, dat de betrokkenen het marxisme de rug toe keren, dan vergist hij zich, omdat de bewuste afvalligen nooit marxisten zijn geweest.

Voor de vergissing van Karel van het Reve is 'n simpele verklaring. Het onderscheid tussen bolsjewisme-leninisme enerzijds en marxisme anderzijds ontgaat hem, omdat hij het marxisme nooit heeft leren kennen. Hij stamt uit een gezin, dat ten onrechte het bolsjewisme voor het marxisme heeft versleten, waar men de mythe heeft aangehangen, zonder de mythe als mythe te herkennen, waar men aan Roodkapje heeft gelóófd. Nergens treden de dwalingen van Karel van het Reve omtrent het marxisme duidelijker aan het licht dan in die passage van zijn artikel, waarin hij uiteenzet, wat hij met de - in zichzelf tegenstrijdige - term "gelovige marxisten" wel bedoelt. Hij demonstreert het aan zijn Nederlandse kennissenkring, waarin - zegt hij - mensen voorkomen, die

"er eerlijk van overtuigd zijn dat uitspraken zoals "De kwantiteit slaat om in de kwaliteit, en omgekeerd" of "Het maatschappelijk zijn bepaalt het bewustzijn" onschatbare waarde hebben voor de wetenschap en voor de ontwikkeling van de menselijke samenleving."

Wij zijn er van overtuigd, dat zeker in de kennissenkring van een Van het Reve dergelijke mensen bij bosjes rondlopen. Van hún opvattingen willen wij ons even duidelijk distantiëren als Karel van het Reve dat doet. En alweer: gedeeltelijk zullen daarbij dr. Van het Reve en ons dezelfde motieven leiden. Hij zal wel net als wij een dergelijke zienswijze voor volslagen humbug houden. Alleen: hij zal het "marxistische humbug" noemen; wij daarentegen beschouwen het als humbug, die met het marxisme niets te maken heeft.

Waar Marx beweert, dat zeer bepaalde ontwikkelingsprocessen aldus verlopen, dat op een gegeven moment "de kwantiteit in de kwaliteit omslaat" poneert hij alderminst een stelling, maar geeft hij een toelichting, een illustratie. Hij wil duidelijk maken hoe de processen waarop hij doelt naar zijn inzicht verlopen en hij gebruikt daarvoor een beeld, dat aan de wetenschap vertrouwd is. Het "omslaan van de kwantiteit in de kwaliteit" is geen specifiek marxistisch begrip; men vindt het overal in de moderne wetenschap, heel sterk bijvoorbeeld in de moderne natuurkunde 2). Misschien heeft Karel van het Reve dat "omslaan van de kwantiteit in de kwaliteit" wel altijd zó opgevat, dat de "keukenmeidenromans" van de Duitse prulschrijfster Hedwig Courts-Mahler, die in gewoon onvoorstelbare kwantiteiten van de geduldige drukpersen kwamen alleen door die kwantiteiten op 'n gegeven ogenblik kwaliteitswerken zouden moeten worden en was hem, als taalgeleerde en letterkundige 'n dergelijke gedachte - terecht - een gruwel. De onhoudbaarheid van caricaturen van wetenschappelijke inzichten echter wil vanzelfsprekend nog geenszins zeggen, dat de betreffende wetenschappelijke inzichten zélf onhoudbaar zouden zijn. Zich vrolijk maken over "het omslaan van de kwantiteit in de kwaliteit" moge voor sommigen wellicht een onderhoudende bezigheid zijn, een wetenschappelijke bezigheid is het zeker niet. Zinvoller is het om zich af te vragen bijvoorbeeld, wat dat omslaan van de kwantiteit in de kwaliteit op maatschappelijk terrein precies wil zeggen, hoe het zich openbaart bij het sociaal handelen.

De "gelovigen" waartussen Karel van het Reve is opgegroeid hebben dat nooit gedaan. Ze hebben deze en dergelijke passages nagekwaakt op de manier waarop vrome monniken hun gebeden opzeggen; ze hebben ze als "bezweringsformules" gehanteerd. Vandaar is 't nog maar één stap naar het wondergeloof, dat dergelijke uit-

2) In hoe sterke mate dat het geval is kan men bijvoorbeeld ervaren uit een geschrift als "Causaliteit en waarschijnlijkheid in de moderne fysica" van de hand van de Amerikaanse natuurkundige David Bohm.

spraken, gelijk bijvoorbeeld ook die, dat het maatschappelijk zijn het bewustzijn bepaalt, "onschatbare waarde hebben voor de wetenschap en voor de ontwikkeling van de menselijke samenleving". Niet een dergelijke uitspraak op zichzelf, dat laatste is het waarover men zich vrolijk dient te maken.

Wie meent dat uitspraken als "De kwantiteit slaat om in de kwaliteit, en omgekeerd" of "Het maatschappelijk zijn bepaalt het bewustzijn" onschatbare waarde hebben voor de wetenschap zet de zaken op zijn kop. Het zijn geen axioma's op basis waarvan men de wetenschap kan gaan beoefenen, 't zijn conclusies, die het gevolg zijn van 'n wetenschappelijke bestudering der maatschappij. Dat dergelijke uitspraken van betekenis zouden zijn voor de ontwikkeling van de menselijke samenleving komt neer op het even ónwetenschappelijke als dwaze "geloof", dat de ontwikkeling der menselijke samenleving zich zou storen aan bepaalde uitspraken of aan de wetenschap als geheel. De voorwerpen vallen niet omdat er een wet van de zwaartekracht bestaat, maar de wet van de zwaartekracht verklaart waarom de voorwerpen vallen. Wie gelooft, dat bepaalde uitspraken de ontwikkeling der maatschappij beïnvloeden, is 'n idealist. Niet Lenin maakte de Russische oktoberrevolutie, het revolutionaire ontwikkelingsproces in Rusland maakte Lenin. En, voegen wij er dan nogmaals aan toe, het maakte hem n i e t tot een marxist.

Karel van het Reve, die "gelovige marxisten" voor marxisten houdt en de "geloofsafval" in Rusland voor een afval van het "marxisme" aanziet kan het verschijnsel dat hij waarneemt niet verklaren. Hij zegt ronduit, dat hij op de vraag waarom zoveel Russische intellectuelen nu juist in de jaren '60 hun "geloof" verliezen, het antwoord niet zou weten. Wij, in onze dubbele hoedanigheid van marxist en óngelovige menen dat antwoord wél te weten. In Rusland, hebben wij hierboven al geconstateerd, vervulde het zogenaamde marxisme (dat geen marxisme is!) de rol van een sociale mythe. Dat werd door een bolsjewiek-leninist als Boecharin al in 1925 toegegeven, toen hij zei, dat "het marxisme in Rusland alleen maar een ideologie" was. In een bepaalde fase der Russische geschiedenis vormde die mythe, waaraan onder meer het z.g. "klassenverbond van arbeiders en boeren" zijn ontstaan dankt - althans de theorie daarover -, een historische noodzakelijkheid. In die periode is het geloof aan de mythe ongetwijfeld kinderlijk-oprecht. Maar niet zodra veranderen de maatschappelijke omstandigheden waaraan de mythe haar ontstaan dankt, of deze komt in de lucht te hangen. Men kan de geschiedenis van Rusland sinds oktober 1917 op velerlei wijzen definiëren. Een der mogelijke definities is deze, dat zij gekenmerkt wordt door een voortdurend grotere tegenstelling tussen de bolsjewistische mythe en de sociale werkelijkheid. Wanneer in de na-Stalinistische periode eenmaal de "nieuwe klasse" de definitieve zege behaalt op de bolsjewistische partij-oude-stijl, die draagster van de mythe is, dan is daarmee ook het lot van de mythe zelf bezegeld. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat zij haar schimmen bestaan niet nog geruime tijd zou kunnen rekken. Maar met de dagelijkse praktijk van de nieuwe klasse vloekt zij dermate, dat zeker de leden der nieuwe heersende klasse er in hun hart onmogelijk meer aan kunnen geloven. Het is met de bolsjewistische legenden in het algemeen als met de legende van Lysenko in het bijzonder: zolang men de waandenkbeelden van deze quasi-marxistische bioloog aanging behoorde 'n modern-kapitalistische wetenschappelijke graancultuur tot de onmogelijkheden. Niet zodra dwong de kapitalistische praktijk tot werkelijk moderne landbouwmethoden of Lysenko werd verdreven van het ere-gestoelte, waarop hij zo lang gezeteld had. Wat Lysenko overkomen is, wat Stalin overkomen is, en in zekere zin ook al Lenin voor hem, dat zal in Rusland aan Marx en Engels overkomen, dat wil zeggen aan de caricatuur van Marx en Engels, die men daar aanbeden heeft. De nieuwe klasse in Rusland heeft zomin behoefte aan sprookjes als eens de west-Europese bourgeoisie er behoefte aan had, reden waarom mét de komst van de burgerlijke samenleving in Europa óók alle "spookgestalten" verdreven werden, die eens rond haar wieg geschaard stonden. Om het - Van het Reve vergeve ons - met Marx te zeggen: toen het kapitalisme zich eenmaal had uitgekristalliseerd, werd Habakuk verdrongen door John Locke. 3). Mét de nieuwe klasse en mét haar "geloofsafval" zullen in Rusland de maatschappijverhoudingen doorzichtiger worden.

Dan zullen ook de "gelovigen" misschien - je weet het met dat soort lieden nooit helemaal zeker - zien hoe de klasseverhoudingen daar liggen. Zeker echter is, dat ook dan 't marxisme de vruchtbaarste methode zal blijken om die klasseverhoudingen te analyseren, even zeker als het quasi-marxistische leninisme tot dusver de beste methode was om die Russische klasseverhoudingen te versluieren. Om die, en om die reden alleen zullen de "afvalligen" in Rusland er formeel wellicht nog geruime tijd aan vasthouden.

3) Habakuk is een van de Joodse profeten uit het Oude Testament; John Locke is een Engels filosoof, warm pleitbezorger van de Engelse revolutie van 't jaar 1688. Als denker behoorde Locke tot hen, die grote invloed hebben uitgeoefend op Voltaire en andere geestelijke wegbereiders der burgerlijke omwenteling in Frankrijk; als econoom was hij 'n voorloper der z.g. physiokraten, de eersten die een schuchtere poging ondernamen om de kapitalistische productiewijze te analyseren; als staatsman ontwikkelde Locke theoriën, die zeer nauwkeurig het compromis weerspiegelden, dat de Britse bourgeoisie met adel en koningschap gesloten heeft. Waar Marx spreekt van het verdringen van Habakuk door Locke,doelt hij op het feit, dat de burgerlijke revolutie in Engeland (in 1649) onder Cromwell begon in een religieus kleed. Dat religieuze kleed was het kleed van het Calvinistische Puritanisme. Niet met de rede vocht de derde stand aanvankelijk tegen het grootgrondbezit en de monarchie, maar met het z.g. Puriteins Christendom, waarvan een schrijver als R.H. Tawney in zijn studie over het verband tussen godsdienst en opkomend kapitalisme gezegd heeft, dat het Engeland grondiger veranderde dan de scheuring met Rome had gedaan. In 1649 worden de revolutionaire geesten in Engeland door de Joodse profeten geïnspireerd. Als in 1688 de burgerlijke revolutie voltooid wordt, is het niet langer het Oude Testament, maar vormen de werken van Locke de "bijbel" van de bourgeoisie. De russische revolutionairen, die in de 20ste eeuw de weg naar een (staats)kapitalistische ontwikkeling banen, aanbidden niet de profeten van het Oude Testament, maar hebben Marx tot een profeet gemaakt. Niemand beter dan Marx zelf zou kunnen verklaren, waaróm hij op een gegeven ogenblik als zodanig onttroond moet worden om plaats te maken voor bijvoorbeeld een econoom als Liberman, die er niet langer een geheim van maakt, dat hij wil knielen voor het gouden kalf van de meerwaarde-productie en de winstmakerij.

=====

NAAR DE STEUN; OMDAT

ZE ENGELAND STEUNDEN

IN JANUARI van dit jaar namen vijf Engelse typistes, diep beroerd door de pessimistische woorden, die de Labour-premier Wilson voor de televisie had gebezigd, het initiatief tot een "moedige actie". Het moest eens uit zijn met het geslampamper van het Engelse volk. De geest van Duinkerken moest weer vaardig worden over Albion.

Van toen af aan gingen ze iedere dag 'n half uur eerder naar hun werk. Ze boden gratis hun diensten aan, aan hun directie en aan hun vaderland: de campagne "I'm backin' Britain" ("Ik steun Engeland") was begonnen.

In het hele land vond het initiatief van de typistes weerklink. Er werden speldjes, shirtjes en grammofoonplaten vervaardigd in het kader van deze actie. Overal beloofden ontroerde managers, dat ze hun lunchpauzes zouden bekorten. Arbeiders van hun kant beloofden minder theepauzes te zullen nemen en harder te zullen werken. Dat alles zou een flinke injectie betekenen voor de nationale economie. Rationalisatie en hogere productiviteit moesten 't vaderland redden.

De eerste resultaten van de actie zijn nu zichtbaar geworden. De betrokken fabriek in Zuid-Engeland heeft door overproductie overvloedig personeel kunnen ontslaan, waaronder... de vijf typistes!

H E T G E B R U I K D E R
S O C I A A L - D E M O C R A T E N

Tot december 1964 behoorden de medewerkers van "Daad en Gedachte" grotendeels tot een andere groep. Vier van hen maakten deel uit van de vijf leden tellende redactie van het blad, dat die groep uitgaf. Aangezien er in die groep echter diepgaande meningsverschillen waren, namen enige leden van die groep het besluit om bovengenoemde vier redactieleden te royeren. Het meest verwonderd waren wij toen over de methode, die bij dat royement gevolgd werd. Het besluit werd namelijk door slechts enkele leden van de groep genomen en uitgevoerd. Pas twee dagen later mocht de ledenvergadering haar goedkeuring aan dat - reeds uitgevoerde - besluit hechten. Het behoeft natuurlijk geen betoog, dat de vier geroyeerden niet voor die leden-

vergadering waren uitgenodigd.

Hieraan moesten wij nog even terugdenken, toen wij in "Het Parool" van dinsdag 19 maart lazen, dat het congres van de Duitse sociaal-democratie thans haar goedkeuring heeft gehecht aan het besluit, dat de partijleiding 15 maanden geleden heeft genomen en uitgevoerd om 'n coalitie aan te gaan met de Christen-democraten van Kiesinger.

Waren wij beter op de hoogte geweest met de gewoonten der sociaal-democraten, dan hadden wij in december 1964 niet zo verwonderd behoeven te zijn. Het schijnt namelijk een goed sociaal-democratisch gebruik te zijn, dat de gekozen of zichzelf geproclameerde leiders besluiten nemen en die meteen uitvoer brengen, terwijl het "mindere volk" die reeds uitgevoerde besluiten dan pas later nog even mag goedkeuren.

Ach ja, we hadden het kunnen weten. De partij(leiding) heeft altijd gelijk.

=====

H E T V E R D O N K E R E M A N E N V A N D E G E S C H I E D E N I S

OP UITNODIGING van diverse organisaties - waaronder "De Rode Vlag" - sprak te Amsterdam op 21 februari j.l. de West-Berlijnse student Rudi Dutschke. "De Rode Vlag" is het echter helemaal niet eens met de opvattingen en de rede van Rudi Dutschke. Zo schrijft "De Rode Vlag" van 3 maart j.l.:

"Dutschke daarentegen noemt zich revolutionair van de eenentwintigste eeuw. In deze tijd bespeurt hij overal 'Stalinistische bureaucratie'. Wat is dat eigenlijk voor een hoogst wonderlijke uitdrukking, precies vijfentwintig jaar na Stalingrad notabene, terwijl wij midden in een tweede Stalingrad gewikkeld zijn? Schimpscheuten aan het adres van de man, onder wiens leiding door de Sowjet-Unie Europa van het fascisme werd gered vinden in arbeiderskringen een slecht onthaal."

Even verder zegt het blad dan nog:

"Wij kunnen nu eenmaal geen kwarteeuw van de geschiedenis verdonkeremen en hebben er ook geen behoefte aan.

Nu hebben wij er geen behoefte aan om te schimpen op een dode dictator. Maar we zouden wel graag van "De Rode Vlag" willen weten waarom zij met geen woord rept over het vermoorden van vrijwel de gehele oude revolutionaire, bolsjewistische garde, over de miljoenen die in Siberië zijn omgekomen en de likwidatie van ontelbare anderen. Ook zwijgt het blad over het vriendschapsverdrag met Hitler-Duitsland en het grote aandeel van Engeland en Amerika in het verslaan van Nazi-Duitsland.

Natuurlijk weten wij het antwoord wel. Als bolsjewiki, als stalinisten van de oude stempel, als partij-mensen met een voorhoede opvatting ook, kunnen zij niet anders dan de geschiedenis verdonkeremen en vervalsen. De werkelijkheid van de Stalin-terreure klopt nu eenmaal niet met het beeld, dat men de arbeiders poogt op te dringen. Dat beeld veranderen gaat natuurlijk niet. Welnu, dan gaat men de werkelijkheid maar in overeenstemming brengen met het beeld. Eenvoudig nietwaar?

=====